

دستورالعمل اجرایی پروژه اصلاح نژاد گوسفند بومی بر پایه هسته باز اصلاح نژادی سال ۱۴۰۳

مقدمه :

براساس آمار موجود حدود ۳۰ درصد از جمعیت گوسفند کشور در حدود نه ماه از سال از مراتع تغذیه میکنند، همچنین حدود ۶۷ درصد از جمعیت گوسفند کشور حدود هفت ماه از سال را در مراتع و پس چر مزارع و پس مانده های کشاورزی تغذیه میکنند. لذا توجه به امور اصلاح نژادی و بهبود مدیریتی در سامانه مرتعی و ارتقاء توان تولیدی آنها می تواند در افزایش در آمدزایی پرورش دهندگان و همچنین در افزایش تولیدات آنها و کمک به تامین مواد پروتئینی حیوانی مورد نیاز کشور کمک شایانی نماید. تجربه چندین ساله طی برنامه های مختلف حاکی از عدم پیشرفت لازم در پروژه های اجرایی گذشته می باشد و ضرورت تغییر نگرش در اجرای آنها ملموس می باشد به گونه ای که فعالیت پرورش گوسفند از حالت معیشتی به حالت اقتصادی سوق داده شود و تعادل بین دام و مرتع هم عملیاتی شود. بهبود ژنتیکی دامها از طریق عمل انتخاب انجام می شود که یک روش مهم ولی کند برای افزایش عملکرد می باشد. لذا برنامه های اصلاح نژادی باید به عنوان روشی درازمدت برای افزایش تولیدات دام مد نظر قرار بگیرد. گوسفندان بومی کشور در سیستم مرتعی به دو روش کوچرو (بیلاق و قشلاق) و روستایی بدون بیلاق و قشلاق پرورش می یابند. اجرای برنامه های اصلاح نژادی در جهت افزایش وزن برای گله های کوچرو توصیه نمی شود ولی می توان با بهبود کیفی مدیریتی و استفاده صحیح از مراتع تولید را در واحد سطح افزایش داد. به منظور اصلاح نژاد می توان با ثبت مشخصات و آموزش تا حدودی کاهش قصری در گله و افزایش راندمان به ازای هر راس دام بدون افزایش تعداد دام و فشار بر مراتع شد. رمز موفقیت این پروژه در گرو همدلی، همکاری نزدیک و مستمر بین دستگاههای متولی مانند معاونت امور تولیدات دامی (مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی، دفتر تغذیه و بهبود جایگاه دام)، دفتر فنی مرتع، سازمان امور عشایر، سازمان دامپزشکی و معاونت تات در همه جوانب اعتباری و اجرایی می باشد.

اهداف مهم و محوری پروژه:

۱. بهبود عملکرد صفات تولیدی در گله های گوسفند بومی
۲. بهبود مدیریت و اقتصادی شدن حرفه گوسفندداری و در نتیجه پایداری تولید در این بخش
۳. حفاظت ژنتیکی از گوسفندهای بومی
۴. کمک به حفظ و احیاء مراتع
۵. ایجاد اشتغال بطور مستقیم و غیر مستقیم

نتایج مورد انتظار پس از انجام پروژه:

۱. ارتقاء صفات تولیدی و تولید مثلی و در نتیجه ارتقاء بهره وری به ازای هر راس گوسفند ماده مولد.
۲. حفظ ذخایر ژنتیکی گوسفندهای بومی کشور به شکل پایدار و اقتصادی.

شرح عملیات:

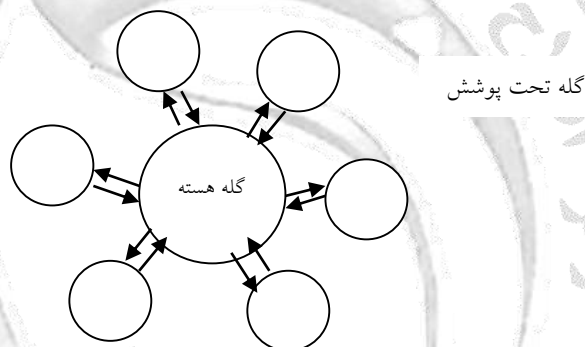
در این پروژه، از برنامه اصلاح نژادی هسته باز استفاده خواهد شد. طرح پرورش هسته اصلاح نژادی باز مستلزم مشارکت دامدرانی است که تمامی مصوبات طرح را قبول و اجرا نمایند. در این طرح بهترین نرها و ماده های گله های تحت پوشش وارد گله هسته می شود.

تبصره ۱: در صورت عدم وجود سیستم رکورد برداری در ابتدای طرح بهترین دام ها از لحاظ فنوتیپی و اطلاعات دامدار انتخاب می شوند ولی در ادامه اجرای طرح حتما باید رکوردگیری و ثبت اطلاعات صورت پذیرد.

تبصره ۲: اعتبار مورد نیاز برای خرید دام های برتر مورد نیاز از گله های اقماری از محل درآمدهای ناشی از فروش بره در گله ایستگاه (هسته الیت) تامین می شود.

در طرح هسته اصلاح نژادی باز تبادلات مواد ژنتیکی (دام، اسپرم و جنین) به صورت دو طرفه بین گله هسته و گله های تحت پوشش صورت می پذیرد. دام های تحت پوشش باید دارای اطلاعات و رکوردهای ثبت شده در سامانه مرکز اصلاح نژاد دام کشور باشند. عملیات ثبت

مشخصات و همزمان سازی فعلی بایستی برای کلیه دامهای تحت پوشش انجام گردد. جهت افزایش راندمان تولیدی در گله تحت پوشش در سالهای آتی، بایستی براساس رکورد، دامهای کم تولید حذف شده و دامهای مولد ماده برتر انتخاب شوند. سپس مولدین موجود با برترین گوسفندهای نر موجود در گله ایستگاه و گله های منطقه پرورش (انتخاب شده بر اساس صفات ظاهری و تولیدی) بصورت طبیعی جفت گیری داده شوند. در ادامه اجرای پروژه درسالهای آتی (مشابه سال اول) با انتخاب مولدین برتر و حذف دامهای کم تولید، گله به سمت بهره وری و تولید بالاتری سوق داده خواهد شد که در صورت تایید مرکز (بر اساس اطلاعات و رکوردهای ارسال شده و تجزیه و تحلیل آنها) محل تولید مواد ژنی برتر منطقه بوده و امکان توزیع مولدین نر و ماده یا مواد ژنی فراهم خواهد گردید. همچنین مولدین برتر گله های تحت پوشش که مورد تایید مرکز باشند نیز از دامدار خریداری و به هسته مرکزی منتقل می گردند.

شکل ۱- طرح پرورش هسته اصلاح نژادی باز

الف : شرح وظایف پیمانکاران (ایستگاه) :

۱. پیمانکار بایستی حداقل دارای مدرک کارشناسی دامپرووری بوده و از دانش فنی کافی جهت واگذاری امور اجرائی پروژه برخوردار باشد و در جلسات توجیهی برای آغاز عملیات اجرائی پروژه شرکت نمایند.
۲. همکاری با معاونت بهبود تولیدات دامی استان در شناسائی گله داران توانمند جهت اجرای پروژه.
۳. پیمانکاران موظف هستند امکانات مورد نیاز برای اجرای پروژه را در اختیار داشته باشند.
۴. پیمانکار موظف به انجام کلیه عملیات ثبت مشخصات برای کلیه دام های تحت پوشش قبل از عملیات اصلاح نژادی می باشد.
۵. پیمانکاران موظف به انجام عملیات ثبت مشخصات و رکورد گیری دامهای تحت پوشش می باشند و بایستی در هنگام زایش دامها به گله تحت پوشش مراجعه نموده و با همکاری دامدار ، دامهای متولد شده را ثبت و رکورد گیری نمایند.
۶. پیمانکاران موظف هستند کلیه اطلاعات و صفات رکوردگیری شده را ثبت و در سیستم نرم افزاری مرکز اصلاح نژاد وارد نمایند.
۷. پیمانکار موظف به ثبت اطلاعات گله ایستگاه با نظارت معاونت امور دام استان می باشد.
۸. پیمانکار موظف به تهیه گوسفند اصلاح شده بومی از ایستگاه اصلاح نژاد دام بومی مطابق با حجم عملیات پروژه می باشد.

کلیه گوسفندهای ماده و بره های متولد شده تحت پوشش را طبق موارد ذیل رکورد برداری نماید:

- ۱- ثبت تمامی موارد خواسته شده طبق فرم های طراحی شده مرکز اصلاح نژاد
- ۲- ثبت گله و دریافت کد گله
- ۳- شماره گذاری و ثبت هویت در سامانه جامع مرکز اصلاح نژاد
- ۴- وزن کشی مولدین قبل از جفتگیری و تعیین نمره وضعیت بدنی دام BCS
- ۵- وزن کشی مولدین پس از زایش و هنگام شیرگیری بره
- ۶- ثبت چند قلوژی مولدین در هر شکم
- ۷- ثبت بره ها و وزن کشی بره ها پس از تولد
- ۸- ثبت تلفات و وزن کشی بره ها در ۳ ماهگی
- ۹- ثبت تلفات و وزن کشی بره ها در ۶ ماهگی

- ۱۰- ثبت تلفات و وزن کشتی بره ها در یک سالگی
- ۱۱- ثبت اطلاعات مربوط به تاریخ جفتگیری، زایش، تولد، تعیین نمره سخت زایی در دام
- ۱۲- ثبت کلیه اطلاعات شجره مربوطه به والدین (پدر و مادر) و نتایج
- ۱۳- ثبت مشخصات دام های حذفی و انتقالی در گله ها
- ۱۴- پیشرفت فیزیکی پروژه را تحت عنوان گزارش عملکرد مطابق با دستورالعمل پروژه تهیه و به معاونت بهبودتولیدات دامی استان ارسال نماید.
- ۱۵- نسبت به انجام همکاری و هماهنگی لازم با کارفرما در تشکیل و برگزاری کلاسهای آموزشی - توجیهی برای دامداران و کارشناسان ذیربط و تحت پوشش اقدام نماید.
- ۱۶- مسئولیت صحت و دقت انجام کامل شرح عملیات پروژه و ثبت نتایج آنها بر عهده پیمانکاران می باشد.

ب: شرح وظایف معاونت بهبود تولیدات دامی سازمان جهاد کشاورزی استان :

۱. انتخاب پیمانکار توانمند، علاقمند و تحصیلکرده دامپروری و عقد قرارداد همکاری با ایشان.
۲. ارسال کپی برابر اصل شده قرارداد های منعقد شده با پیمانکاران به مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور.
۳. انتخاب صحیح گله دار و دامهای تحت پوشش با همکاری پیمانکار.
۴. نظارت بر کلیه شرح وظایف پیمانکار و گله داران تحت پوشش و مسئولیت های مربوطه.
۵. طراحی فرم های یک دست و دقیق برای ثبت اطلاعات موجود

ج: انتخاب پرورش دهنده واجد شرایط:

۱. اولویت با پرورش دهندگانی می باشد که زمین کشاورزی جهت تامین بخشی و یا تمام علوفه مورد نیاز گله پرورشی خود را دارا می باشند.
۲. اولویت با پرورش دهندگانی است که قبلا تحت پوشش این پروژه بوده اند.

تبصره- اجرای این پروژه در استان با همکاری گله داران متقاضی انجام می پذیرد. بدیهی است این گله داران باید در صورت لزوم در تامین هزینه های عملیات مشارکت نمایند.

۳. ساختمان و تاسیسات گله دار باید از لحاظ بهداشتی، ظرفیت دام مولد و ترکیب گله مناسب باشد.
۴. گوسفند های مولد گله بایستی خالص و از تیپ و جنه مناسبی برخوردار باشند و باید دارای هویت و ثبت مشخصات باشد.
۵. گله باید دارای کد گله بوده و اطلاعات هویت آن در سامانه جامع مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی کشور ثبت باشد.
۶. پرورش دهنده باید دارای دانش و تجربه کافی در زمینه پرورش گوسفند داشته باشد.
۷. پرورش دهنده یا یکی از اعضاء خانواده ایشان دارای حداقل مدرک تحصیلی دیپلم متوسطه باشند.

جدول هزینه به ازای هر رأس میش مولد پروژه اصلاح نژاد گوسفند بومی بر پایه هسته باز اصلاح نژادی - ۱۴۰۳		
عنوان فعالیت	شاخص فعالیت	اعتبار به ازای هر رأس (هزار ریال)
هویت گذاری و ورود اطلاعات به سامانه	رأس	۴۰۰۰
خرید سیدر یا اسفنج و هورمون	به ازای هر رأس	
همزمان سازی فحلی	رأس	
رکوردگیری و ورود اطلاعات رکورد به سامانه نرم افزاری	رأس	
لوازم مصرفی ، کسورات، بیمه، مالیات و پیش بینی نشده	رأس	

تبصره: تعیین ریز هزینه کرد عملیات اصلاح نژاد دام سبک (پروژه اصلاح نژاد گوسفند بومی بر پایه هسته باز اصلاح نژادی) باتوجه به اعتبارات تخصیصی استانی و سایر شرایط و مقتضیات استان، بر عهده معاونت بهبود تولیدات دامی استان می باشد.